

Katarzyna Walentynowicz-Moryl*
Anna Gąsiorek**

TYPY KOBIECZOŚCI A CELE ŻYCIOWE MŁODYCH BEZDZIETNYCH STUDENTEK UNIwersYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

TYPES OF FEMININITY AND THE LIFE GOALS OF YOUNG CHILDLESS STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF ZIELONA GÓRA

ABSTRACT: The aim of the research was to establish the relationship between the socio-cultural gender of the surveyed women and their most important life goals that they would like to achieve in the future. Some of the empirical material from the research project ‘The role of fertility assumptions in shaping procreation intentions’ was used for the conducted analyses, which were carried out on a representative sample of full-time students at the University of Zielona Góra. The analysis of the students’ declarations regarding the five most important life goals that they would like to achieve in the future showed statistically significant differences between women in terms of their socio-cultural gender in the case of six out of twelve goals – being with a loved one, achieving professional success, traveling, having a child, having a group of friends and getting married. In addition, it was found that gender significantly differentiates the coexistence of goals traditionally associated with femininity in the declarations of female students, as well as the coexistence of goals traditionally associated with masculinity.

KEYWORDS: gender, femininity, life goals, female students, childless women.

ABSTRAKT: Celem badań było ustalenie związku pomiędzy płcią społeczno-kulturową badanych kobiet a ich najważniejszymi celami życiowymi, które chciały zrealizować w przyszłości. Do przeprowadzonych analiz wykorzystano część materiału empirycznego z projektu naukowego „Rola założeń dotyczących płodności w kształtowaniu się intencji prokreacyjnych”, który został zrealizowany na reprezentatywnej próbie studentek studiów stacjonarnych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Analiza deklaracji studentek dotyczących pięciu najważniejszych celów życiowych, które chciałyby zrealizować w przyszłości, wykazała na istotne statystycznie różnice pomiędzy kobietami ze względu na ich płć społeczno-kulturową w przypadku sześciu z dwunastu celów – bycie z ukochaną osobą, osiągnięcie sukcesu zawodowego, podróżowanie, posiadanie dziecka, posiadanie grona przyjaciół oraz wyjście za mąż. Dodatkowo ustalono, że płć społeczno-kulturowa różnicuje istotnie statystycznie współwystępowanie w deklaracjach studiujących kobiet zarówno celów przypisanych tradycyjnie do kobiecości, jak i współwystępowanie celów tradycyjnie związanych z męskością.

SŁOWA KLUCZOWE: płć społeczno-kulturowa, kobiecość, cele życiowe, studentki, młode kobiety, kobiety bezdzietne.

---

* **Katarzyna Walentynowicz-Moryl** – Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki; e-mail: k.walentynowicz-moryl@wpps.uz.zgora.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9824-1600>.

** **Anna Gąsiorek** – studentka studiów drugiego stopnia na kierunku praca społeczna i socjoterapia – Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki; e-mail: anna.gasiorek94@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1473-0253>.

Wprowadzenie

Płeć od najwcześniejszych lat życia jednostki stanowi jedno z podstawowych kryteriów klasyfikacji człowieka. Określenie kogoś jako kobietę lub mężczyznę nie jest związane tylko z przypisaniem go do jednej z dwóch kategorii wydzielonych ze względu na różnice biologiczne (płeć biologiczna). Automatycznie powiązane jest z całym zestawem znaczeń, które przypisywane są do tych kategorii (płeć społeczno-kulturowa). Znaczenia te funkcjonują w świadomości społecznej jako określone wzorce kobiecości i męskości oraz odpowiadające im wzory ról społecznych (Sekuła-Kwaśniewicz 2000, s. 121-124). Tradycyjne ujęcie kobiecości i męskości opiera się „na dualizmie ról płci, asymetryczności cech między obu płciami zarówno w znaczeniu biologicznym, jak i społeczno-psychologicznym oraz na specjalizacji, czyli podziale ról społecznych ze względu na płeć” (Paprzycka 2008, s. 86). Oznacza to, że kobiety i mężczyźni postrzegani są jako zasadniczo odmienne od siebie podmioty, które różnią się od siebie w wielu wymiarach, takich jak wygląd zewnętrzny, cechy osobowości, preferowane zachowania i role społeczne (Hulewska 2002, s. 18).

Kiedy analizuje się badania dotyczące celów życiowych, można zauważyć, że płeć rozpatrywana jest jako czynnik różnicujący otrzymywane wyniki. Z tych badań wyłania się obraz kobiet jako osób, które częściej dążą do zbudowania rodziny, i obraz mężczyzn jako tych, którzy częściej koncentrują się na dążeniach związanych z pracą zawodową (zob. m.in. CBOS 2006; CBOS 2010; Trempała i in. 2016). Większość autorów tych badań przyjmuje zatem, że kobiety i mężczyźni stanowią homogeniczne kategorie, w ramach których każdy ich przedstawiciel myśli podobnie o tym, co chciałby osiągnąć w przyszłości. Jednocześnie zakładają, że kobiety i mężczyźni różnią się od siebie, jeżeli chodzi o ich cele życiowe.

W artykule zostanie przyjęty inny punkt widzenia, który oparty jest na koncepcji schematów płci i kształtowania się tożsamości płciowej autorstwa Sandry Lipsitz Bem (Bem 1974; 1981; 2000). Autorka zwróciła uwagę, że na płeć należy patrzeć wielowymiarowo – nie tylko poprzez dychotomię kobieta – mężczyzna. Bem w swojej koncepcji przyjmuje, że nie należy traktować kobiecości i męskości jako dwóch przeciwstawnych wymiarów płci, ale jako wymiary, które wzajemnie się uzupełniają. Jednostki uczą się w procesie socjalizacji kulturowych definicji kobiecości i męskości. Na tej podstawie wytwarzane są poznawcze schematy płci, które warunkują indywidualne style myślenia o sobie i zachowywania się poszczególnych osób. Bem wyróżniła cztery typy poznawczych schematów płci: schemat określony pod względem płci społeczno-kulturowej – kobiece kobiety i mężczyźni – typowy dla osób, które postrzegają siebie zgodnie z tradycyjnymi wzorcami kobiecości i męskości oraz są gotowe do podejmowania zachowań, które wpisują się w tradycyjne oczekiwania społeczne związane z płcią;

schemat określony krzyżowo pod względem płci społeczno-kulturowej – męskie kobiety, kobiece mężczyźni – tym schematem posługują się jednostki, które stworzyły obraz własnej osoby, który jest w sprzeczności do tradycyjnie zdefiniowanych wzorów kobiecości i męskości; schemat androgyniczny – kobiety androgyniczne, mężczyźni androgyniczni – osoby takie charakteryzuje łączenie cech, które są tradycyjnie uznawane za kobiece, i tych, które tradycyjnie określane są jako męskie; schemat nieokreślony pod względem płci społeczno-kulturowej – kobiety nieokreślone płciowo i mężczyźni nieokreśleni płciowo – typowy dla osób, które w słabym stopniu identyfikują się z kulturowymi definicjami kobiecości i męskości.

Podmiotem analizy w artykule będzie definiowanie kobiecości i cele życiowe bezdzietnych studentek Uniwersytetu Zielonogórskiego. Zmienną różnicującą najważniejsze cele życiowe, które badane chciałyby osiągnąć w przyszłości, będzie zmienna płć społeczno-kulturowa. Założono, że definiowanie własnej kobiecości w odniesieniu do wzorców i oczekiwań społecznych ma znaczenie dla najważniejszych celów życiowych, które młode kobiety zamierzają zrealizować w przyszłości. Szczególnie w odniesieniu do tych celów, które tradycyjnie przypisywane są kobiecości (związane ze sferą relacji i rodziny) oraz męskości (związane ze sferą finansową i zawodową). Koncepcja płci społeczno-kulturowej zostanie wykorzystana w tym artykule jako narzędzie badań (Paprzycka i in. 2014, s. 17-18).

Założenia metodologiczne

Prezentowane w artykule analizy zostały opracowane na podstawie wybranej części materiału empirycznego zebranego w ramach projektu naukowego „Rola założeń dotyczących płodności w kształtowaniu się intencji prokreacyjnych”, który został zrealizowany przez Zakład Metodologii Badań Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Celem projektu było między innymi poznanie intencji prokreacyjnych i celów życiowych, ustalenie poziomu wiedzy o wybranych elementach zdrowia prokreacyjnego studentek studiów stacjonarnych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Badanie miało charakter eksploracyjny. Zostało przeprowadzone przy wykorzystaniu metody sondażu diagnostycznego oraz techniki ankiety. Etap zbierania materiału empirycznego nastąpił na przełomie 2017 i 2018 roku. Projekt został przeprowadzony na reprezentatywnej próbie kobiet studiujących w trybie stacjonarnym na Uniwersytecie Zielonogórskim. Próba studentek została dobrana w sposób losowy, przy zastosowaniu doboru warstwowo-proporcjonalnego według wydziałów i doboru grupowego ze względu na grupy studenckie.

Przedmiotem badań, których wyniki zostaną zaprezentowane w tym artykule, była relacja pomiędzy płcią społeczno-kulturową a celami żywymi młodych bezdzietnych studentek Uniwersytetu Zielonogórskiego. Celem badań było więc ustalenie związku

pomiędzy płcią społeczno-kulturową studiujących młodych kobiet a ich najważniejszymi celami życiowymi, które chciałyby osiągać w przyszłości. W związku z tak określonym celem postawiono trzy pytania badawcze: Jaki jest związek pomiędzy płcią społeczno-kulturową studentek a deklarowanymi przez nie najważniejszymi celami życiowymi? Jaki jest związek pomiędzy płcią społeczno-kulturową studentek a współwystępowaniem w ich deklaracjach celów życiowych, które tradycyjnie przypisywane są kobiecości? Jaki jest związek pomiędzy płcią społeczno-kulturową studentek a współwystępowaniem w ich deklaracjach celów życiowych, które tradycyjnie przypisywane są męskości? Sformułowano trzy hipotezy badawcze:

Hipoteza badawcza 1: Płeć społeczno-kulturowa badanych studentek różnicuje deklarowane przez nie najważniejsze cele życiowe.

Hipoteza badawcza 2: W deklaracjach kobiecych kobiet częściej niż u innych typów kobiet określanych ze względu na ich płeć społeczno-kulturową współwystępują cele życiowe, które tradycyjnie przypisywane są kobiecości.

Hipoteza badawcza 3: W deklaracjach męskich kobiet częściej niż u innych typów kobiet określanych ze względu na ich płeć społeczno-kulturową współwystępują cele życiowe, które tradycyjnie przypisywane są męskości.

W celu określenia, czy założone w hipotezach zależności są istotne statystycznie, wykorzystano test chi kwadrat i analizę rozkładu w tabelach krzyżowych. W badaniach przyjęto poziom istotności alfa równy 0,05. Wszystkie obliczenia wykonano w pakiecie statystycznym PS IMAGO.

Narzędzie badawcze

Aby ustalić, w jakim stopniu kulturowe definicje męskości i kobiecości różnicują koncepcję własnej osoby badanych studentek, zastosowano Inwentarz do oceny płci psychologicznej (IPP) autorstwa Alicji Kuczyńskiej (Kuczyńska 1992). Kuczyńska wykorzystwała podczas przygotowania tego narzędzia założenia stanowiące teoretyczną bazę inwentarza do oceny cech związanych z płcią autorstwa Sandry Lipsitz Bem (Bem Sex Role Inventory – BSRI) (Bem 1974). Na ich podstawie rozpoznaje się jedną z czterech kategorii płci społeczno-kulturowej: kobiety nieokreślone płciowo, kobiety androgyniczne, kobiety określone płciowo (kobiecy kobiety), kobiety określone płciowo krzyżowo (męskie kobiety). Inwentarz IPP, pomimo upływu kilkudziesięciu lat od jego powstania, ma nadal dobre właściwości psychometryczne, zadowalającą trafność teoretyczną oraz wysoką rzetelność dwóch skal kobiecości i męskości (Korzeń 2006, s. 46; Błajet 2019, s. 12-13).

Do określenia najważniejszych celów, jakie badane studentki chcą osiągnąć w przyszłości, wykorzystano pytanie: Ludzie, myśląc o przyszłości, planują zrealizować w niej

rozmaite cele? Proszę z listy poniżej wybrać pięć najważniejszych celów, które chciałaby Pani zrealizować w przyszłości? Badane kobiety zostały poproszone o wybranie pięciu najważniejszych celów życiowych z listy dwunastu możliwych opcji, tworząc tym samym hierarchię najważniejszych celów. Pytanie to było pytaniem wielokrotnego wyboru, ale na potrzeby analiz zostało przetworzone na dwanaście osobnych dychotomicznych zmiennych. Na liście celów życiowych zaprezentowanych badanym znalazły się zarówno takie, które tradycyjnie przypisywane są kobiecości i są związane ze sferą relacji oraz rodziny (bycie z ukochaną osobą, posiadanie dziecka, wyjście za mąż), jak i takie, które tradycyjnie przypisywane są męskości i są związane ze sferą finansową i zawodową (niezależność finansowa, osiągnięcie sukcesu zawodowego, zdobycie satysfakcjonującej pracy). Aby ustalić częstość współwystępowania celów zaklasyfikowanych do grupy powiązanej tradycyjnie z kobiecością i grupy tradycyjnie powiązanej z męskością, stworzono dwie nowe zmienne¹.

Charakterystyka próby badawczej

W projekcie badawczym uzyskano odpowiedzi od 1152 studentek. W artykule uwzględnione zostaną jednak wyniki 1088 badanych kobiet. Z analizy wykluczono te studentki, które zadeklarowały, że są już matkami (64 kobiety – 5,4% próby). Uznano bowiem, że status prokreacyjny kobiet może różnicować ich odpowiedzi dotyczące najważniejszych celów, szczególnie jeżeli chodzi o taki cel jak posiadanie dzieci. Najwięcej badanych kobiet (26,0%) w trakcie udziału w badaniu było studentkami trzeciego roku studiów (trzeci rok studiów licencjackich), najmniej (11,4%) było studentkami piątego roku studiów (drugi rok studiów drugiego stopnia). Badane były w wieku od 18 do 34 lat. Z tym że 98,0% kobiet miało od 19 do 25 lat. Średnia arytmetyczna dla wieku studentek wyniosła 21,4 roku przy odchyleniu standardowym 1,7.

Wśród studentek najliczniejszą grupę 50,1% stanowiły kobiety androgyniczne, które w koncepcji własnej osoby łączą zarówno cechy tradycyjnie uważane za kobiece, jak i te tradycyjnie przypisywane mężczyznom. Kobiety określone pod względem płci społeczno-kulturowej (kobięce kobiety) stanowiły 30,5% studentek. Co dziesiąta kobieta (10,6%) została zakwalifikowana jako męska kobieta. Najmniej liczną kategorią studentek (8,8%) były kobiety nieokreślone pod względem płci społeczno-kulturowej.

¹ Tworzenie nowych zmiennych składało się z dwóch etapów. Na pierwszym z nich ustalano, czy badane kobiety wśród pięciu wybranych z listy najważniejszych celów życiowych wskazały któryś z tych tradycyjnie przypisywanych do kobiecości (bycie z ukochaną osobą, posiadanie dziecka, wyjście za mąż) lub z tych tradycyjnie przypisywanych do męskości (niezależność finansowa, osiągnięcie sukcesu zawodowego, zdobycie satysfakcjonującej pracy). Na drugim etapie określono, jaką liczbę celów w ramach analizowanych kategorii wybrały respondentki i w jakiej zrobiły to kolejności (współwystępowanie celów).

Wyniki badania

Analiza deklaracji studentek dotyczących pięciu najważniejszych celów życiowych, które chciałyby zrealizować w przyszłości, wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy kobietami ze względu na ich płeć społeczno-kulturową w przypadku sześciu z dwunastu celów – bycie z ukochaną osobą, osiągnięcie sukcesu zawodowego, podróżowanie, posiadanie dziecka, posiadanie grona przyjaciół oraz wyjście za mąż (tab. 1). Najważniejszym wskazywanym przez studentki celem było bycie z ukochaną osobą. Najczęściej na ten cel wskazywały kobiety androgyniczne (82,2%), a najrzadziej męskie kobiety (71,9%). Na osiągnięcie sukcesu zawodowego najczęściej wskazywały męskie kobiety (50,0%), a najrzadziej kobiece kobiety (31,5%). Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku odpowiedzi „podróżowanie”. Wybrało ją 46,5% męskich kobiet i 27,8% kobiecych kobiet.

Posiadanie dziecka najczęściej stanowiło jeden z najważniejszych celów życiowych dla kobiecych kobiet (52,0%) i kobiet androgynicznych (50,3%). Najrzadziej ten cel wskazywany był przez męskie kobiety (28,9%). Z kolei męskie kobiety najczęściej deklarowały, że celem, który chciałyby zrealizować w przyszłości, było posiadanie grona przyjaciół (31,6%). Najrzadziej takie deklaracje pojawiały się w przypadku kobiet androgynicznych (20,3%). Opcję odpowiedzi „wyjście za mąż” najczęściej wybierały kobiece kobiety (26,0%) i kobiety androgyniczne (23,1%). Zdecydowanie najrzadziej na ten cel wskazywały męskie kobiety (7,0%).

Wśród celów życiowych, których wybór różnicowała istotnie statystycznie płeć społeczno-kulturowa, znalazły się trzy cele tradycyjnie przypisywane kobiecości związane ze sferą relacji i rodziny (bycie z ukochaną osobą, posiadanie dziecka, wyjście za mąż). Analiza statystyczna wykazała, że płeć społeczno-kulturowa różnicuje istotnie statystycznie ($p < 0,001$, $\chi^2 = 85,77$, $df = 15$) współwystępowanie w deklaracjach studentek celów życiowych z tej kategorii (tab. 2). Kobiety rzadko wymieniały wśród najważniejszych celów życiowych jednocześnie wszystkie trzy tradycyjnie przypisane kobiecości. Najczęściej robiły to kobiety androgyniczne (9,0%) i kobiece kobiety (7,1%), najrzadziej męskie kobiety (1,7%) i kobiety nieokreślone płciowo (2,1%). W przypadku współwystępowania dwóch z trzech wymienionych celów studentki, bez względu na płeć społeczno-kulturową, wymieniały najczęściej jednocześnie bycie z ukochaną osobą i posiadanie dziecka, a najrzadziej bycie z ukochaną osobą i wyjście za mąż. Kategorią badanych, która najrzadziej łączyła w dowolnej konfiguracji dwa z tych trzech celów, były męskie kobiety (30,5%). Z kolei najczęściej robiły to kobiety nieokreślone płciowo (57,5%), następnie kobiece kobiety (51,8%). Tylko na bycie z ukochaną osobą najczęściej wskazywały męskie kobiety (46,1%). Podobnie ta kategoria badanych najczęściej nie

Tabela 1. Płeć społeczno-kulturowa a najważniejsze cele życiowe, które badane chciałyby zrealizować w przyszłości (N = 1088)

Cel	Test χ^2	Płeć społeczno-kulturowa (%)				Razem
		KNP	KK	KA	MK	
Bycie z ukochaną osobą	p = 0,05 $\chi^2 = 7,84$ df = 3	74,5	78,9	82,2	71,9	79,4
Niezależność finansowa	p = ns $\chi^2 = 3,80$ df = 3	54,3	50,6	55,3	60,5	54,3
Osiągnięcie sukcesu zawodowego	p = 0,00 $\chi^2 = 19,26$ df = 3	40,0	31,8	45,3	50,0	41,2
Podróżowanie	p = 0,00 $\chi^2 = 13,49$ df = 3	35,1	27,8	33,3	46,5	33,2
Posiadanie czasu na realizowanie pasji, zainteresowań	p = ns $\chi^2 = 6,34$ df = 3	34,7	32,7	30,7	43,0	33,0
Posiadanie dziecka	p = 0,00 $\chi^2 = 9,80$ df = 3	46,8	52,0	50,3	28,9	48,2
Posiadanie dobrego zdrowia	p = ns $\chi^2 = 4,50$ df = 3	69,5	62,4	60,0	56,1	61,1
Posiadanie grona przyjaciół	p = 0,04 $\chi^2 = 8,10$ df = 3	27,7	23,2	20,3	31,6	23,0
Posiadanie własnego mieszkania	p = ns $\chi^2 = 5,71$ df = 3	27,4	32,4	25,3	31,6	28,3
Ukończenie studiów	p = ns $\chi^2 = 7,80$ df = 3	21,1	29,4	31,3	21,1	28,7
Wyjście za mąż	p = 0,00 $\chi^2 = 18,82$ df = 3	19,1	26,0	23,1	7,0	21,9
Zdobycie satysfakcjonującej pracy	p = ns $\chi^2 = 7,02$ df = 3	47,9	49,5	41,2	49,1	45,1

KN – kobiety nieokreślone płciowo, KK – kobiece kobiety, KA – kobiety androgyniczne, MK – męskie kobiety

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Płeć społeczno-kulturowa a współwystępowanie w wyborach badanych celów życiowych, które tradycyjnie przypisywane są kobiecości (bycie z ukochaną osobą – posiadanie dziecka – wyjście za mąż) (N = 1088)

Współwystępowanie celów przypisanych kobiecości	Płeć społeczno-kulturowa (%)				Razem
	KNP	KK	KA	MK	
Bycie z ukochaną osobą – posiadanie dziecka – wyjście za mąż	2,1	7,1	9,0	1,7	6,9
Bycie z ukochaną osobą – posiadanie dziecka	36,2	31,4	31,4	22,6	30,7
Bycie z ukochaną osobą – wyjście za mąż	8,5	4,3	4,1	0,9	4,1
Posiadanie dziecka – wyjście za mąż	12,8	16,1	12,1	7,0	13,4
Bycie z ukochaną osobą	27,7	36,6	37,8	46,1	37,5
Brak wskazania tych celów	12,8	4,5	5,6	21,7	7,4
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

KN – kobiety nieokreślone płciowo, KK – kobiece kobiety, KA – kobiety androgyniczne, MK – męskie kobiety
 Źródło: opracowanie własne.

wymieniała wśród najważniejszych celów życiowych żadnego z triady – bycie z ukochaną osobą, posiadanie dziecka, wyjście za mąż (21,7%).

Wśród celów życiowych, których wybór różnicowała istotnie statystycznie płeć społeczno-kulturowa, znalazł się tylko jeden cel, który tradycyjnie wiązany jest z męskością, związany ze sferą finansową i zawodową – osiągnięcie sukcesu zawodowego. Jednak dalsza analiza statystyczna wykazała, że płeć społeczno-kulturowa różnicuje istotnie statystycznie ($p < 0,001$, $\chi^2 = 70,85$, $df = 15$) współwystępowanie w deklaracjach studentek celów z tej kategorii (tab. 3). Kobiety rzadko wymieniały wśród najważniejszych celów życiowych jednocześnie wszystkie trzy tradycyjnie przypisane męskości. Zdecydowanie najczęściej robiły to męskie kobiety (14,0%), najrzadziej zaś kobiety androgyniczne (3,0%) i kobiece kobiety (1,7%). W przypadku współwystępowania dwóch z trzech wymienionych celów kobiece kobiety i kobiety nieokreślone najczęściej jednocześnie wymieniały niezależność finansową i zdobycie satysfakcjonującej pracy, z kolei kobiety androgyniczne i kobiety męskie nieco częściej wskazywały jednocześnie na niezależność finansową i osiągnięcie sukcesu zawodowego. Kategorią badanych, która najrzadziej łączyła w dowolnej konfiguracji dwa z tych trzech celów, były kobiety nieokreślone (33,0%) i męskie kobiety (33,3%). Z kolei najczęściej robiły to kobiety androgyniczne (41,3%). Należy zauważyć, że wśród studiujących kobiet znalazły się takie, które wskazywały tylko na jeden z trzech celów wchodzących w skład triady tradycyjnie łączonej z męskością. Taka sytuacja zaistniała w przypadku około połowy studentek. Brak wskazania wśród najważniejszych celów życiowych tych związanych z męskością najczęściej występował w przypadku kobiecych kobiet (11,6%), z kolei najrzadziej w przypadku męskich kobiet (2,6%).

Tabela 3. Płeć społeczno-kulturowa a współwystępowanie w wyborach badanych celów życiowych, które tradycyjnie przypisywane są męskości (niezależność finansowa – osiągnięcie sukcesu zawodowego – zdobycie satysfakcjonującej pracy) (N = 1088)

Współwystępowanie celów przypisanych męskości	Płeć społeczno-kulturowa (%)				Razem
	KNP	KK	KA	KM	
Niezależność finansowa – osiągnięcie sukcesu zawodowego – zdobycie satysfakcjonującej pracy	7,4	3,4	3,0	14,0	4,8
Niezależność finansowa – osiągnięcie sukcesu zawodowego	9,6	12,5	18,8	17,5	15,9
Niezależność finansowa – zdobycie satysfakcjonującej pracy	17,0	20,2	16,9	15,8	17,8
Osiągnięcie sukcesu zawodowego – zdobycie satysfakcjonującej pracy	6,4	4,0	5,6	0,0	4,6
Niezależność finansowa	20,2	14,4	16,6	13,2	16,3
Osiągnięcie sukcesu zawodowego	17,0	11,9	17,9	18,4	15,9
Zdobycie satysfakcjonującej pracy	17,0	22,0	15,6	18,4	17,7
Brak wskazania tych celów	5,3	11,6	5,6	2,6	7,0
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

KN – kobiety nieokreślone płciowo, KK – kobiece kobiety, KA – kobiety androgyniczne, MK – męskie kobiety

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski

Badana reprezentatywna próba studentek Uniwersytetu Zielonogórskiego stanowiła zróżnicowaną grupę pod względem płci społeczno-kulturowej. Uzyskany rozkład częstości występowania poszczególnych typów płci społeczno-kulturowej był zbliżony do tego, które otrzymali inni autorzy, realizując badania na reprezentatywnej próbie Polaków (Titkow 2011, s. 45; Izdebski i in. 2014, s. 33-34). Otrzymane wyniki potwierdzają znaczną przewagę kobiet androgynicznych, „co można interpretować jako widoczny efekt osłabienia dualizmu ról płci i funkcjonowania jednostek w sytuacji dostępności różnorodnych wzorców kobiecości i męskości” (Izdebski i in. 2014, s. 22). Dodatkowo zwiększający się wraz z upływem czasu odsetek kobiet androgynicznych dokumentuje postępujący proces androgynizacji płci (Malinowska 2011, s. 13-14; Musiał-Kidawa 2017, s. 335-336).

Przeprowadzone analizy statystyczne potwierdziły, że istnieją istotne statystycznie różnice pomiędzy płcią społeczno-kulturową a deklarowanymi najważniejszymi celami życiowymi. Jednak nie w przypadku wszystkich celów, z których mogły wybierać studentki. Wśród tych, których wybór różnicuje płeć społeczno-kulturowa, znalazły się trzy cele tradycyjnie związane z kobiecością – bycie z ukochaną osobą, posiadanie dziecka i wyjście za mąż – triada trzech M (miłość-małżeństwo-macierzyństwo)

(Budrowska 2000). Te trzy cele były najczęściej wskazywane przez kobiece kobiety i kobiety androgyniczne. Te dwie kategorie kobiet były do siebie bardzo podobne pod względem częstości wskazywania właśnie tych celów. Z kolei męskie kobiety zdecydowanie najrzadziej, w porównaniu z pozostałymi typami, deklarowały, że omawiane cele są dla nich najważniejsze (szczególnie posiadanie dziecka i wyjście za mąż). Wśród celów życiowych, których deklarowanie istotnie statystycznie różnicuje płęć społeczno-kulturową, znalazł się tylko jeden cel tradycyjnie związany z męskością – osiągnięcie sukcesu zawodowego. Najczęściej ten cel był wybierany przez męskie kobiety, a następnie kobiety androgyniczne, najrzadziej przez kobiece kobiety. Uzyskane wyniki potwierdzają, że kobiece kobiety i kobiety androgyniczne są częściej gotowe do podejmowania zachowań, które wpisują się w tradycyjny wzorzec kobiecości. Podobnie jest w przypadku męskich kobiet i kobiet androgynicznych w kontekście zachowań tradycyjnie związanych z wzorcem męskości. Jednak w tym przypadku dotyczy to tylko jednego z trzech celów życiowych – osiągnięcia sukcesu zawodowego.

Analiza statystyczna potwierdziła także istotny statystycznie związek pomiędzy płcią społeczno-kulturową a współwystępowaniem w deklaracjach celów życiowych, które tradycyjnie przypisywane są kobiecości. Jednak jej wyniki nie potwierdziły hipotezy zakładającej, że w deklaracjach kobiecych kobiet częściej niż u innych typów kobiet wyróżnionych ze względu na ich płęć społeczno-kulturową współwystępują cele życiowe, które tradycyjnie związane są z kobiecością. Rozkład częstości odpowiedzi kobiecych kobiet i kobiet androgynicznych był do siebie bardzo zbliżony. Poza tym przeprowadzone analizy potwierdziły istotny statystycznie związek pomiędzy płcią społeczno-kulturową a współwystępowaniem w deklaracjach celów życiowych, które tradycyjnie przypisywane są męskości. Dodatkowo pozwoliły one na tylko częściowe potwierdzenie hipotezy, że w deklaracjach męskich kobiet częściej niż u innych typów kobiet wyróżnionych ze względu na ich płęć społeczno-kulturową współwystępują cele życiowe, które tradycyjnie związane są z męskością. Hipoteza ta jest prawdziwa tylko w dwóch skrajnych sytuacjach – wybierania przez studentki jednocześnie wszystkich trzech celów życiowych (niezależność finansowa, osiągnięcie sukcesu zawodowego, zdobycie satysfakcjonującej pracy) lub braku wskazania któregośkolwiek z tych celów życiowych. W pozostałych przypadkach częstości możliwych opcji współwystępowania tych celów są zbliżone w przypadku męskich kobiet do kobiet androgynicznych i częściowo do kobiet nieokreślonych pod względem płci społeczno-kulturowej.

Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że płęć społeczno-kulturowa kobiet studiujących bardziej różnicuje deklarowanie chęci realizacji w przyszłości celów życiowych tradycyjnie przypisywanych kobiecości. Z kolei mniej różnicuje deklarowanie dążenia do osiągnięcia celów życiowych tradycyjnie związanych z męskością. Kobiece kobiety orientowały się częściej wokół celów życiowych przypisanych do tradycyjnie

rozumianej kobiecości, a męskie kobiety częściej wokół celów związanych z tradycyjnie rozumianą męskością. Jednak kobiecym kobietom zdecydowanie bliższe były cele związane z męskością niż męskim kobietom te związane z kobiecością. Te ustalenia potwierdzają trwający proces androgynizacji płci, który w przypadku kobiet polega na maskulinizacji kobiecości (Malinowska 2011, s. 13-14; Musiał-Kidawa 2017, s. 335-336). Interesująco przedstawia się stosunek kobiet androgynicznych do celów życiowych typowych dla kobiecych kobiet i męskich kobiet. Rozkład odpowiedzi kobiet androgynicznych był bardziej zbliżony do kobiecych kobiet, jeżeli chodzi o cele tradycyjnie związane z kobiecością niż do męskich kobiet, jeżeli chodzi o cele tradycyjnie związane z męskością. Można zatem przypuszczać, że u tych kobiet, pomimo że występuje łączenie schematów zachowań typowych dla tradycyjnych oczekiwań społecznych związanych z płcią, to jednak bardziej są one związane z tymi dotyczącymi kobiecości. Jednak ta hipoteza wymaga weryfikacji w kolejnych badaniach.

Bibliografia

- Bem Lipsitz S. (1974), *The measurement of psychological androgyny*, „Journal of Consulting and Clinical Psychology”, nr 42, s. 155-162.
- Bem Lipsitz S. (1981), *Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing*, „Psychological Review”, nr 88(4), s. 354-364.
- Bem Lipsitz S. (2000), *Męskość. Kobiecość. O różnicach wynikających z płci*, tłum. S. Pikiel, GWP, Gdańsk.
- Błajet J. (2019), *Inwentarz do oceny płci psychologicznej – zaktualizowana charakterystyka psychometryczna*, „Testy Psychologiczne w Praktyce i Badaniach”. Online First, s. 1-14, <http://uampsycho-testy.home.amu.edu.pl/biuletynpsychologiczny/article/view/64/61>, 10.03.2020.
- Budrowska B. (2000), *Macierzyństwo jako punkt zwrotny w życiu kobiety*, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław.
- CBOS (2006), *Cele i dążenia życiowe Polaków. Komunikat z badań*, nr BS/69/2006, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2006/K_069_06.PDF, 20.03.2020.
- CBOS (2010), *Cele i dążenia życiowe Polaków. Komunikat z badań*, nr BS/161/2010, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_161_10.PDF, 20.03.2020.
- Hulewska A. (2002), *Stereotypy związane z płcią a realizacja zadań rozwojowych w okresie dorosłości*, w: *Zadania i role społeczne okresu dorosłości*, K. Appelt, J. Wojciechowska (red.), Wydawnictwo Fundacji „Humaniora”, Poznań, s. 127-145.
- Izdebski Z., Paprzycka E., Mianowska E. (2014), *Płeć biologiczna i płeć społeczno-kulturowa a związki intymne Polaków*, J. Mizieleńska, A. Stasińska (red.), „Studia Socjologiczne”, nr 4(215), Warszawa, s. 13-39.
- Korzeń R. (2006), *Nowa charakterystyka psychometryczna Inwentarza oceny płci psychologicznej (IPP)*, „Studia Psychologica”, nr 6, Warszawa, s. 37-50.
- Kuczyńska A. (1992), *Inwentarz do oceny płci psychologicznej. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych (PTP), Warszawa.
- Malinowska E. (2011), *Kapitał ludzki w ujęciu genderowym – koncepcja teoretyczna*, „Folia Sociologica”, nr 39, Łódź, s. 3-16.

- Musiał-Kidawa A. (2017), *Od matriachatu do patriachatu*, „Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie”, nr 100, Gliwice, s. 327-338.
- Paprzycka E. (2008), *Kobiety żyjące w pojedynkę. Między wyborem a przymusem*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Paprzycka E., Mianowska E., Izdebski Z. (2014), *Jak dobieramy się w pary? Płeć biologiczna i płeć społeczno-kulturowa a preferowane cechy partnera*, „Dyskursy Młodych Andragogów”, t. 15, Zielona Góra, s. 329-345.
- Sekula-Kwaśniewicz H. (2000), *Hasło: płeć*, w: *Encyklopedia socjologii*, t. 3, Warszawa, s. 121-124.
- Titkow A. (2011), *Kategoria płci kulturowej jako instrumentarium badawcze i źródło wiedzy o społeczeństwie*, w: *Gender w społeczeństwie polskim*, K. Slany, J. Struzik, K. Wojnicka (red.), Wydawnictwo „Nomos”, Kraków, s. 36-56.
- Trempała W., Rajek M., Pazderska A. (2016), *Aspiracje życiowe młodych Polaków w kontekście zmieniającej się rzeczywistości – raport z badań*, „Świat Idei i Polityki”, t. 15, Bydgoszcz, s. 287-311, <http://repozytorium.ukw.edu.pl/handle/item/4314>, 20.03.2020.